

Parlamentul
Republicii Moldova

VB1 nr. _03_

04 martie 2024

**Deputat în Parlamentul
Republicii Moldova**

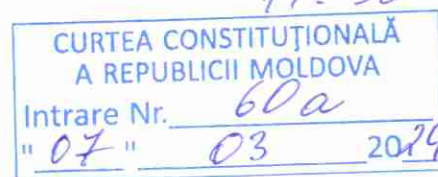
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

str. Alexandru Lăpușneanu nr. 28,
Chișinău MD 2004,
Republica Moldova

SESIZARE

prezentată în conformitate cu art. 25 lit. g) din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională și articolele 38 alin. (1) lit. g) și 39 din Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995

pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de justiție, nr. 65/2023 și din Legea privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative nr. 252/2023

I. AUTORUL SESIZĂRII

Vlad Batrîncea
Deputat în Parlamentul Republicii Moldova
Parlamentul Republicii Moldova
Bulevardul Ștefan cel Mare și Sfînt 105,

II. OBIECTUL SESIZĂRII

1. Declararea neconstituționalității prevederilor **art. 6 alin. (1) lit. „b” în cumul cu alin.(6) din Legea privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de justiție, nr. 65 din 30.03.2023** și a **art. 6 alin. (1) lit. „b” în cumul cu alin. (6) din Legea privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative nr. 252 din 17.08.2023;**

2. Declararea neconstituționalității prevederilor **art. 11 alin. (2), alin. (3) în partea perioadei de evaluare, din Legea nr. 65 și art. 11 alin. (3) din Legea nr. 252, în partea perioadei în care se autorizează evaluarea extraordinară a activității subiecților evaluării în scopul asigurării integrității judecătorilor și procurorilor, și a sporirii încrederii societății în justiție;**

3. Declararea neconstituționalității prevederilor **art. 11 alin. (2) și (3) în cumul cu prevederile art. 17 alin. (2) din Legea nr. 65 și art. 11 alin. (3) și art. 18 alin.(2) și (3) din Legea nr. 252;**

4. Declararea neconstituționalității prevederilor **art. 17 alin. (4) și (5) din Legea nr.65 și prevederile art. 18 alin. (5) și (6) din Legea nr. 252;**

5. Declararea neconstituționalității prevederilor **art. 18 alin. (2¹), pct. 2 alin. (2²) din Legea nr.65 și a art. 19, alin. (5), pct. 2 din Legea nr. 252.**

III. CADRUL NORMATIV PERTINENT

Articolul 1

Statul Republica Moldova

(1) Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil.

(2) Forma de guvernămînt a statului este republica.

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.

Articolul 2

Suveranitatea și puterea de stat

(1) Suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție.

(2) Nici o persoană particulară, nici o parte din popor, nici un grup social, nici un partid politic sau o altă formațiune obștească nu poate exercita puterea de stat în nume propriu. Uzurparea puterii de stat constituie cea mai gravă crimă împotriva poporului.

Articolul 4

Drepturile și libertățile omului

(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Articolul 7

Constituția, Lege Supremă

Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.

Articolul 16

Egalitatea

(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Articolul 8

Respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale

(1) Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

(2) Intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținând dispoziții contrare Constituției va trebui precedată de o revizuire a acesteia.

Articolul 20

Accesul liber la justiție

(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.

Articolul 21

Prezumția nevinovăției

Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată pînă cînd vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.

Articolul 22

Neretroactivitatea legii

Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decît cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos.

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.

Articolul 28

Viața intimă, familială și privată

Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată.

Articolul 39

Dreptul la administrare

(1) Cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice nemijlocit, precum și prin reprezentanții lor.

(2) Oricărui cetățean i se asigură, potrivit legii, accesul la o funcție publică.

Articolul 53

Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

(1) Persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea pagubei.

(2) Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești.

Articolul 54

Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sînt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

Articolul 114

Înfăptuirea justiției

Justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești.

Articolul 115

Instanțele judecătorești

(1) Justiția se înfăptuiește prin Curtea Supremă de Justiție, prin curțile de apel și prin judecătorii.

(2) Pentru anumite categorii de cauze pot funcționa, potrivit legii, judecătorii specializate.

(3) Înființarea de instanțe extraordinare este interzisă.

(4) Organizarea instanțelor judecătorești, competența acestora și procedura de judecată sînt stabilite prin lege organică.

Articolul 116

Statutul judecătorilor

(1) Judecătorii instanțelor judecătorești sînt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii.

(2) Judecătorii instanțelor judecătorești se numesc în funcție, în condițiile legii, până la atingerea plafonului de vârstă, de către Președintele Republicii Moldova, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii. Președintele Republicii Moldova poate respinge o singură dată candidatura propusă de către Consiliul Superior al Magistraturii.

[Art.116 alin.(3),(4) abrogate prin Legea nr.120 din 23.09.2021, în vigoare 01.04.2022]

(5) Deciziile privind numirea judecătorilor și cariera acestora trebuie să fie adoptate în baza unor criterii obiective, bazate pe merit, și a unei proceduri transparente, în condițiile legii. Promovarea sau transferul judecătorilor se face doar cu acordul acestora.

(5¹) Judecătorii au doar imunitate funcțională în condițiile legii.

(6) Sancționarea judecătorilor se face în conformitate cu legea.

(7) Funcția de judecător este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite, cu excepția activității didactice și științifice.

[Art.116 alin.(2),(5) în redacție nouă, alin.(5¹) introdus prin Legea nr.120 din 23.09.2021, în vigoare 01.04.2022]

Articolul 120

Caracterul obligatoriu al sentințelor și al altor hotărâri judecătorești definitive

Este obligatorie respectarea sentințelor și a altor hotărâri definitive ale instanțelor judecătorești, precum și colaborarea solicitată de acestea în timpul procesului, al executării sentințelor și a altor hotărâri judecătorești definitive.

IV. CIRCUMSTANȚELE SPEȚEI

1. La data de 07/03/2023, Guvernul Republicii Moldova a inițiat procedura¹ de adoptare a Legii nr. 65 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție, în continuare **Legea 65**.
2. Proiectul Legii 65 a fost aprobat prin *hotărârea Guvernului nr.113 din 07 martie 2023*, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 87-88, art. 174 din **16/03/2023**.
3. Deci, la data inițierii procesului legislativ, hotărârea Guvernului nr.113, nu era în vigoare, motiv din care se face observată graba adoptării Legii 65, în fraudă legalității procedurilor legislative.
4. La data de 13/02/2023, ministrul Justiției, Sergiu Litvinenco a solicitat opinia Comisiei de la Veneția cu referire la proiectului de lege privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor.
5. La 14/03/2023 avizul **CV CDL (2023)005** a fost remis în adresa Guvernului.
6. La data de **15/03/2023**, proiectul a fost avizat de:
 - Comisia administrație publică și dezvoltare regională;
 - Comisia agricultură și industrie alimentară;
 - Comisia economie, buget și finanțe;

¹ Număr de înregistrare: 61 h.113 2023-03-07

- Comisia protecție socială, sănătate și familie;
 - Comisia securitate națională, apărare și ordine publică, *la dat de 16/03/23*.
7. La data de 16/03/2023, Proiectul Legii 65 a fost adoptat în primă lectură și la data de 30/03/2023, adoptat în lectură finală.
 8. La data de 13 iunie 2023, la solicitarea ministrului justiției, Veronica Mihailov-Moraru, pe marginea Legilor evaluării a fost emis avizul comun al CV și Direcția Generală a Drepturilor Omului și Statul de Drept (DGI) al Consiliului Europei, **CDL-AD(2023)023**.
 9. La data de **05/07/2023**, Guvernul a inițiat procedura legislativă² privind adoptarea Legii nr. 252 din 17/08/2023, în temeiul hotărârii Guvernului nr. 452 din 05/07/2023, publicată în MO nr. 228-230 art. 554 din 06/07/2023.
 10. Proiectul Legii 252 a fost avizat la data de 13/07/2023 de către Direcția generală juridică, la data de 29/06/2023 de către CNA, la data de 20/06/23, de către SPCSB, și la data de 22/06/23 PCCOCS, 22/06/23 Procuratura Generală
 11. La data de 10/07/2023, Legea 252 a fost adoptată în primă lectură și în data de 31/07/23, adoptată în lectură finală.
 12. La data de **16/08/2023**, Legea 252 a fost remisă în Parlament de către Președinție spre reexaminare, cu propuneri de modificare, aprobate *ad litteram* de Comisia juridică.
 13. La data de **17/08/2023**, Legea a fost adoptată și la data de **18/08/2023**, promulgată.
 14. Prevederile Legii 65 au fost puse în aplicare la data de 15/06/2023 cu ocazia confirmării de către Parlament a componenței nominale a Comisiei de evaluare externă a integrității etice și financiare a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al CSJ³.
 15. La data de 09/10/2023, CV a comunicat Guvernului avizul **CDL-AD(2023)035**, pe marginea Legii 252, solicitat la data de 06/12/2023 de către ministrul Veronica Mihailov-Moraru.
 16. Legea 252, a fost pusă în aplicare la data de 24/11/23⁴.
 17. Modul în care s-a realizat aplicarea legilor contestate, a condus la introducerea cetățenilor străini în componența comisiei de evaluare⁵, la propunerea donatorilor internaționali, activi în domeniul reformării justiției. Aparent, redacția art. 6 alin.(1), lit. (b), reprezintă un procedeu (tertium) de fraudare a Constituției, în sensul exercitării transferului atribuțiilor suverane a statului în domeniul administrării justiției unor cetățeni străini, propuși de donatorii internaționali.
 18. Participarea cetățenilor străini la administrarea nemijlocită a treburilor publice este o practică nouă introdusă de actualul Parlament cu impact constituțional.
 19. Procedura de adoptare în grabă a legii, raportată la scopurile legii și la regimul juridic excepțional al ingerinței în sistemul garanțiilor constituționale a condus la imposibili-

² Număr de înregistrare 220h.452 2023-07-5

³ Hot. Parlamentului nr. 155 din 15/06/2023, publicată în MO nr. 200-203, art. 350 din 20/06/23.

⁴ Hot. Parlamentului nr. 364 din 24/11/2023, publicată în MO nr. 455-457, art. 794 din 30/11/2023.

⁵ Hot. Parlamentului nr.150 din 15/06/2023, Hot.Parl., nr. 317 din 26/10/2023

tatea înțelegerii de către societate a impactului de constituționalitate și analiza eventualelor riscuri de violare a Constituției, acțiuni susceptibile de a compromite încredere societății în eficiența și finalitatea reformei justiției.

20. În acest sens, sesizând vicii fundamentale de constituționalitate a procedurilor de evaluare extraordinară a judecătorilor și procurorilor, instituite prin legile speciale (Legea 65 și Legea 252), prevalându-ne de statutul constituțional de deputat, ne considerăm obligați de a solicita Înaltei Curți exercitarea controlului de constituționalitate a prevederilor legale, prin prisma acuzațiilor de violare a Constituției, expuse *infra*.

V. ARGUMENTE ÎN SUSȚINEREA ACUZAȚIILOR DE NECONSTITUȚIONALITATE

A. Componența Comisiilor de evaluare

1. Potrivit prevederilor art. 6 alin. (1) din Legea 65 și art. 6. alin. (1) din Legea 252, Comisia de evaluare este constituită din 6 membri, numiți cu votul a 3/5 din deputații aleși, după cum urmează:
 - a) 3 membri, **cetățeni** ai Republicii Moldova – la propunerea fracțiunilor parlamentare, cu respectarea reprezentării proporționale a majorității și a opoziției;
 - b) 3 membri – *la propunerea partenerilor de dezvoltare*.
2. Necesită a fi observat, că deținerea cetățeniei de către membrii propuși de partenerii de dezvoltare, nu este reglementată ca fiind obligatorie.
3. Componența comisiilor de evaluare, instituite în rezultatul punerii în aplicare a prevederilor legale, constituționalitatea cărora este criticată, atestă faptul că membrii propuși de partenerii de dezvoltare sunt în exclusivitate cetățeni străini, iar cu referire la alte situații similare⁶, s-a recurs la utilizarea de către partidul de guvernare a atribuțiilor Președinției în domeniul acordării cetățeniei, în fraudarea exigențelor constituționale de exercitare a suveranității de către poporul Republicii Moldova.
4. Statutul special al comisiilor de evaluare, definit la art. 4, art. 5, art. 10, art. 11 alin.(4)-(5), art. 13, art. 16 din Legea 65 și art. 4, art. 5, art. 10, art.11, art.14, art.18 și art. 19 alin. (1) din Legea 252, prin care se autorizează ingerința în viața privată și statutul constituțional al titularilor mandatului de judecător cu impact de carieră, în interes public, reprezintă în esență autorizarea unor entități străine de a influența și participa la realizarea obiectivelor de politică internă, în speță reforma justiției cu impact direct în privința puterii judecătorești.
5. Scopul urmărit prin instituirea procedurilor de evaluare extraordinară a judecătorilor și procurorilor, în cumul cu statului special atribuit de lege Comisiilor de evaluare extraordinară, în virtutea căruia Comisiile dețin calitatea de unică autoritate investită cu atribuții excepționale de a iniția procedura de evaluare cu impact de carieră pentru

⁶ Decretul Președintelui RM nr. 1257 din 21/12/2023, publicat în MO nr. 497 art.885 din 23/12/2023, Hot. Parlamentului nr. 427 din 22/12/2023, publicată în Monitorul Oficial nr.498-501, art.889 din 28/12/23; Decret nr. 697 din 11/11/2022, publicat 18/11/2022, hot. Guv., nr. 816 din 30/11/2022;

judecători și procurori, de a exercita investigarea circumstanțelor individuale ale candidatului și de a face concluzii motivate pe marginea corespunderii subiectului evaluat criteriilor de evaluare, circumscriu regimul juridic al activității Comisiei de evaluare.

6. În acest sens, reținând sarcinile și competențele extraordinare atribuite Comisiilor de evaluare, inclusiv autorizarea intervențiilor în sistemului garanțiilor constituționale, Comisiile de evaluare acționează în raport cu subiecții evaluării, cât și terți⁷ în regim de putere publică, iar funcțiile de membru al comisiilor dețin aceeași natură juridică a regimului de putere publică, adică sunt funcții publice.
7. Potrivit prevederilor art. 39 din Constituție, „*dreptul la administrarea treburilor publice*”, se recunoaște deținătorilor cetățeniei Republicii Moldova, motiv din care prevederile legale prin care se autorizează realizarea unui interes public de către cetățeni străini sau structuri constituirea cărora este influențată de către entități străine, identificate de lege potrivit criteriilor de contribuție financiară la realizare „reformei în domeniul justiției”⁸, urmează a fi analizate prin prisma art. 1 alin. (3), art. 2, art.7, art. 39 din Constituție.
8. Dreptul exclusiv al cetățenilor de a participa la administrarea treburilor publice în sensul art. 39 din Constituție, este desprins din conceptul de „*suveranitate națională*” definit la art. 2 alin.(1) din Constituție și caracteristicile constituționale ale statului, (art.1 alin.(1) din Constituție), potrivit cărora independența este o premisă *sine qua non* a existenței suveranității în sensul consfințit de Constituție.
9. Potrivit jurisprudenței CC, conceptul constituțional de suveranitate națională, constă în dreptul poporului de a hotăra necondiționat asupra intereselor sale și de a le promova în formele stabilite de Legea Supremă. Acest principiu constituțional derivă din art.1 alin. (1) din Constituție, care consacră caracterul suveran al statului (HCC 15/2015).
10. În accepțiunea CC, noțiunea de suveranitate națională înseamnă, puterea absolută și perpetuă a poporului, pe care acesta o exercită prin organele reprezentative ale puterii de stat, al cărei titular suveran este. În acest sens, suveranitatea națională este inalienabilă, întrucât ceea ce se transmite organelor reprezentative este doar exercițiul acesteia (HCC 16/2001 §3), Parlamentul nefiind o excepție.
11. Din perspectiva conceptului constituțional de suveranitate națională și independență, interpretat în coroborare cu exigențele definite la art. 39 din Constituție, în materie de administrare a „*treburilor publice*”, în calitatea sa de deținător al puterii de stat, poporul Republicii Moldova este cel care stabilește regulile esențiale cu privire la exercitarea acesteia și instituie autoritățile prin care puterea va fi exercitată, în formele stabilite de Constituție (HCC 15/2014).
12. Astfel, după cum este expus în textul legilor analizate, art. 6 alin.(6), delegarea exercitării atribuțiilor suverane ale statului în materie de „*administrare a justiției*” unor cetățeni străini, la propunerea „*donatorilor internaționali*” activi în domeniul reformei justiției, aparent s-a realizat în schimbul suportului financiar sau similar acordat în domeniul justiției.
13. În acest context, necesită a fi reținut, că în conformitate cu prevederile art. 7 din Constituție, mandatul constituțional de legiferare a Parlamentului este limitat de Constituție și subordonat reglementărilor constituționale, motiv din care transferul neauto-

⁷ Art. 4, art. 5, art.14, art. 19 alin. (1) din Legea nr.252 și art. 4, art.5, art. 13, art. 18 alin.(1) din Legea nr.65

⁸ Art.6 alin. (6) din Legea 252 și art. 6 alin.(6) din Legea 65

rizat de Constituție a exercitării atribuțiilor suverane a statului în materie de administrare a justiției unor cetățeni străini, propuși de donatori internaționali, realizat prin intermediul Legii 65 art. 6 alin. (6) și Legii 252 art.6 alin. (6) este contrar caracteristicilor constituționale a statului, art. 1 alin.(1), din Constituție, conceptului constituțional de suveranitate națională, și art. 39 din Constituție, privind exigențele constituționale în materie de administrare internă, în speță a domeniului justiției. Or, Constituția nu autorizează nici o procedură *infra constituțională* de sacrificare a suveranității naționale și/sau exercitarea în comun cu elemente străine regimului național al administrării interne a statului.

14. Deci, un amendament constituțional este necesar, punerii în aplicare a politicile de reformare a justiției în parteneriat cu donatorii internaționali.
15. În acest context, necesită a fi observat, că în cazul reformei similare din Albania, reglementată direct în Constituție, în comisiile de evaluare, nu au fost introduși cetățeni străini. Cetățenii străini au deținut doar poziții în comisii de monitorizare și expertiză.

B. Perioada de evaluare

16. **Potrivit prevederilor art. art. 11 alin. (3) din Legea 65 și art. 11 alin. (3) din Legea 252**, se consideră că subiectul evaluării nu corespunde criteriului de integritate financiară dacă comisia de evaluare are dubii serioase determinate de faptul că:
 - a) diferența dintre avere, cheltuieli și venituri, pentru ultimii **12 ani**, depășește 20 de salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de către Guvern pentru anul 2023;
 - b) în ultimii **10 ani**, a admis iregularități fiscale în urma cărora suma impozitului neplătit a depășit, în total, 5 salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de către Guvern pentru anul 2023.
17. Potrivit prevederilor art. 3 alin.(1) lit. "b" din Legea 65 și art. 3 alin.(1) lit. "g" din Legea 252, calitatea de subiect al evaluării poate fi deținută atât de judecători, procurori în funcție, cât și persoane care nu dețin funcții publice.
18. Statutul diferit al subiecților evaluării, în conformitate cu prevederile art. 18 alin.(5)-(6) din Legea 252 și art. 17 alin. (4)-(5) din Legea 65, constituie criteriu de diferențiere a efectelor nepromovării evaluării, motiv din care în lipsa unei „*certitudini consecutive*” a procedurii de evaluare în sensul impactului în raport cu drepturile constituționale, reglementările menționate *supra* cu referire la perioada de evaluare, urmează a fi analizate prin prisma art. 22, art. 23 și art. 54 alin.(2) din Constituție.
19. În acest context, necesită a fi reținut că potrivit preambulului Legii 65 și Legii 252, interpretat în coroborare cu scopul și principiile evaluării, art.2 din Lege, evaluarea externă a judecătorilor, reprezintă un exercițiu excepțional, unic și limitat în timp, efectuat pentru verificarea integrității subiecților evaluării, în scopul sporirii încrederii în Curtea Supremă de Justiție, asigurarea integrității judecătorilor și procurorilor, sporirea încrederii societății în justiție.
20. Deci, în conformitate cu prevederile art. 54 alin.(2) din Constituție, scopul în care s-a autorizat ingerința în statutul constituțional de judecător/procuror, viața privată a subiectului evaluării, precum și securitatea raporturilor juridice, ține de încrederea societății în justiție și asigurarea integrității judecătorilor și procurorilor, *nu și sancționarea acestora*.

21. În acest sens, exigențele de constituționalitate a perioadei de evaluare, în calitate de termen de prescripție, urmează a fi analizate prin prisma scopului legal al procedurii de evaluare și consecințele restrângerii drepturilor constituționale.
22. În esență, procedura de evaluare externă a judecătorilor, procurorilor și candidaților are drept finalitate, sacrificarea statutului constituțional și dreptul la viață privată al titularului funcției publice și a candidaților în vederea realizării unor obiective de interes public – sporirea încrederii în justiție, motiv din care drepturile constituționale care au constituit obiectul unor restrângeri justificate de scop, urmează a fi analizate sub două aspecte: *consolidarea încrederii în justiției și sancționarea subiectului evaluării* care s-a angajat în procedura de evaluare, în cazul imposibilității justificării conformității retroactive criteriilor de integritate etică și financiară, instituite prin Legile evaluării externe.
23. Potrivit prevederilor art. 17 alin. (4), (5) din Legea 65, și art. 18 alin. (5), (6) din Legea 252, procedura de evaluare retroactivă, are și efecte punitive. Sancțiunea aplicată pentru omiterea justificării corespunderii retroactive criteriilor de evaluare, se referă atât la eliberarea din funcție, cât și privarea de drepturi constituționale de a exercita funcții publice, și privarea de drepturi patrimoniale, care reprezintă sancțiuni specifice răspunderii delictuale.
24. În conformitate cu exigențele de admisibilitate a restrângerii drepturilor constituționale, în sensul definit la art. 54 alin.(2) din Constituție, ingerința în viața privată a subiectului evaluării, cu ocazia investigării circumstanțelor individuale în scopul evaluării corespunderii criteriilor de evaluare, art. 28 din Constituție, restrângerea prezumției nevinovăției, art. 21 din Constituție, neretroactivitatea legii, art. 22 din Constituție, securitatea raporturilor juridice, în sensul previzibilității consecințele unor acțiuni și inacțiuni, de până la data instituirii procedurii de evaluare și certitudine funcției, art. 23 din Constituție, nu se admit decât în măsura în care restrângerea este proporțională scopului și nu aduce atingere însăși existența dreptului sau libertății, garantată de Constituție (HCC 40/2001), fiind necesară asigurarea unui just echilibru între interesul public și drepturile individuale ale subiectului evaluării (HCC 7/2015 §41).
25. În speță, *termenii* cu care se operează în cadrul procedurii de evaluare, potrivit prevederilor art. 11 alin. (2) și (3), în raport cu subiecții evaluării cu statut de procuror sau judecător, în privința cărora procedura de evaluare are un efect punitiv *ex jure*, nu sunt justificați de scop și în calitate de mijloc de realizare a scopului declarat, nu se află în raport rezonabil de proporționalitate cu drepturile constituționale ale subiecților evaluării supuse ingerințelor.
26. În acest sens, perioada de evaluare, nu poate să depășească perioada în care subiectul evaluării a exercitat mandatul de judecător, legea urmând a fi conformă exigențelor de previzibilitate, art. 23 din Constituție, în scopul asigurării unei protecții efective a subiectului evaluării împotriva arbitrariului. Or, titularul statutului de judecător sau procuror, nu poate fi sancționat în calitate sa de judecător sau procuror, prin încetarea mandatului, pentru acțiuni sau omisiuni care datează în afara perioadei de exercitare a mandatului.
27. Principiul egalității instituie o obligație de a trata în mod diferit persoanele aflate în situații diferite. Astfel, potrivit jurisprudenței CC, dreptul de a nu fi discriminat este încălcat atunci când autoritățile eșuează în a trata diferit, fără o justificare obiectivă și rezonabilă, persoanele ale căror situații sunt semnificativ diferite (HCC 11/2016 §43).
28. Raportând la caz, exigențele art.16 din Constituție, se observă o diferență semnificativă a impactului procedurii de evaluare în raport cu diferite categorii de subiecți evaluați

și anume titularii unui statut de judecători și procurori care trebuie să-și justifice încrederea sub sancțiunea pierderii funcției și candidații care optează la o funcție de procuror sau judecător și în raport cu care procedura de evaluare are efectul eligibilității pentru exercitarea funcției publice.

29. Procedura de evaluare, în sensul definit de legea evaluării externe, nu are pentru candidatul evaluat (judecător CSJ), repercusiuni punitive sau în raport cu prezumția nevinovației, neretroactivitatea legii și securitatea raporturilor juridice. Or, menținerea statutului și aspirația pentru o funcție, sunt situații diferite, motiv din care, potrivit jurisprudenței CC, reglementările analizate trebuiau să fie conforme principiului egalității în sensul definit la art. 16 din Constituție.
30. ***Rezumând raționamentele expuse, reglementările privind perioadă de evaluare a subiecților evaluării cu statut de procuror sau judecător în scopul justificării încrederii societății în justiție și asigurării integrității, sub sancțiunea demiterii din funcție, nu pot depăși perioadele în care subiectul evaluării s-a aflat în exercitiul funcției, pentru menținerea căreia, s-a angajat în procedura de evaluare.***

C. Consecvența certitudinii procedurale

31. În conformitate cu prevederile Legii 65, art. 11 și art. 11 din Legea 252, evaluarea extraordinară constă în verificarea integrității etice și celei financiare a subiecților evaluării, conform criteriilor definite în legile menționate, pentru perioade care datează cu 5, 10, 12 ani, până la data adoptării legii, aplicabilitatea prevederilor art. 21 și art. 22 din Constituție este exclusă, în temeiul art. 54 alin. (2) din Constituție.
32. Potrivit prevederilor art. 11, alin. (4), (5) având o expunere identică ca și conținut în ambele texte legislative, comisiile de evaluare sunt investite cu atribuții de verificare specifice autorităților fiscale și Autorității Naționale de Integritate, precum și dreptul de a „revizui” constatările autorităților cu competența cărora a interferat activitatea comisiilor de evaluare, inclusiv hotărârile judecătorești irevocabile, în partea încălcării regulilor de etică și conduită profesională.
33. În accepțiunea CC, certitudinea juridică este unul dintre elementele centrale ale statutului de drept, HCC 19/2021, §25. Deci, securitatea raporturilor juridice se încadrează în sistemul valorilor constituționale, consfințite la art. 1 alin. (3) din Constituție, cu titlu de fundamentul constituțional al statului Republica Moldova.
34. Securitatea raporturilor juridice, în sensul consacrat și dezvoltat în jurisprudența CEDO⁹, reprezintă o manifestare a dreptului la securitate al individului, având menirea de a-l proteja de efectele negative ale dreptului. Incertitudinea, instabilitatea, ambiguitatea și imprevizibilitatea nu ar trebui să-și găsească locul într-un sistem guvernat de principiul preeminenței dreptului, art. 1 alin. (3) din Constituție.
35. Potrivit practicilor constituționale în materie, „*principiul securității juridice*” constituie o dimensiune fundamentală a statutului de drept și exprimă, în esență, faptul că cetățenii trebuie protejați împotriva unui pericol care vine chiar din partea dreptului, contra unei insecurități pe care a creat-o dreptul sau pe care riscă să o creeze¹⁰”

⁹ Brumărescu vs România no. 28342/95

¹⁰ DCC (României) nr. 210/2014 și nr. 51/2012)

36. În acest sens, Comisia de la Veneția (CV), în avizele sale consultative cu referire la necesitatea asigurării unor reglementări sigure, clare și previzibile a criteriilor de evaluare, a atenționat guvernului despre necesitatea asigurării „consecvenței certitudinii” procedurii de evaluare, în special în partea criteriilor de evaluare și standardului de probă.
37. În avizul din 14 martie 2023, CV indică că cea mai problematică parte a proiectului de lege ține de motivele de fond pentru evaluare, (criteriile de evaluare).¹¹
38. Potrivit, CV deși criteriile pentru pre-vetting pot fi relativ flexibile și bazate pe o evaluare globală a integrității candidaților, a antecedentelor, a relațiilor ect, destituirea unui judecător sau a unui procuror numit în funcție într-un mod legal trebuie să fie justificată cu referire mai precisă la o conduită inadecvată, care ar trebui să fie mai bine definită de lege. Acest aspect este esențial pentru securitatea mandatului judecătorilor, care este piatra de temelie a independenței acestora și care îi distinge de candidații la funcții juridice¹².
39. Deci, ingerința în statutul constituțional al judecătorului, definit la art. 116 alin.(1) din Constituție, cu ocazia evaluării externe a judecătorilor este prezentă.
40. La §67, a opiniei CV, s-a atenționat *inter alia*, ca ar fi mai bine dacă CSM/CSP, ar ajunge la o concluzie pe baza unei *certitudini consecvente*, în timp ce standardul „*dubiilor serioase*” ar fi lăsat Comisiei de evaluare spre aplicare.
41. De asemenea, CV sugerează că pentru cele două Comisii, ar fi adecvat să folosească standardul de „*probă suficientă*”, „*probă care nu poate fi infirmată*”, preponderența probabilităților, sau chiar cel mai înalt standard „*dincolo de orice bănuială rezonabilă*”, chiar dacă CSM/CSP nu sunt instanțe penale și, prin urmare, nu sunt obligate să folosească cel mai înalt standard de probă în exercitarea controlului, care este mai degrabă de natură disciplinară (sau *quasi-disciplinară*)¹³.
42. Din avizul CV, CDL-AD (2023) 005, rezultă cu o suficientă claritate că aplicarea standardului de probă „*dubii serioase*” în activitatea Comisiilor de Evaluare este „problematic”, în timp ce pentru CSM/CSP este inadmisibil, iar instituirea unei certitudini consecvente (*consistent certainty*) este recomandată.
43. Guvernul, a avut de înțeles că sintagma „*consistent certainty*” este mai mult decât un standard de probă, impus procedurilor de evaluare exercitate de către CSM/CSP, în calitatea sa de unic organ competent de a adopta decizii în privința carierii judecătorilor/procurorilor, pentru a menține procedura în cadrul constituțional, fără a fi necesare amendamente constituționale¹⁴.
44. Conceptul de „*consistent certainty*” cu care se operează în avizul CV, vizează întreg procesul decizional a CSP/CSM pe marginea rezultatelor evaluării executate de către Comisiile de evaluare.
45. Substantivul „*certainty*” determinat de adjectivul „*consistent*”, urmează a fi înțeles în sensul unei convingeri ferme, calitatea de a fi adevărat în mod fiabil (sigur), faptul de a fi fără îndoială adevărat, dincolo de orice îndoieli¹⁵.

¹¹ CDL-AD (2023)005, §47.

¹² Idem, 50;

¹³ Idem §67, 69;

¹⁴ CDL-AD(2023)005, §12

¹⁵ Oxford Dictionary of English, second edition, pg.282. *c e r t a i n t y* > noun (pl. certainties) [mass noun] firm conviction that something is the case: she knew with absolute certainty that they were dead.

• the quality of being reliably true: there is a bewildering lack of certainty and clarity in the law.

46. Adjectivul „consistent” definește calitatea substantivului „*certainty*” de a acționa constant în același fel, în special pentru a fi corect sau precis, calitatea unui argument sau idei de a nu conține careva contradicții logice¹⁶.
47. Deci conceptul „*consistent certainty*” recomandat de către CV procedurilor desfășurate în fața CSM/CSP pe marginea rezultatelor comisiilor de evaluare se referă la cel mai înalt standard de securitate juridică a procedurii decizionale, inclusiv la standarde clare de probațiune, „*standardul dubii rezonabil*” fiind exclus *ab initio* ca fiind unul acceptabil.
48. Conceptul de „consistent certainty” cu referire la procesul decizional al CSM/CSP în calitate de unice autorități de rang constituțional autorizate de a adopta decizii cu impact de carieră în privința judecătorilor/procurorilor, cu referire la caz în privința restrângerii garanțiilor constituționale instituite la art. 116 alin.(1) și art.125¹ din Constituție, condiție *sine qua non* a existenței dreptului de acces la justiție în sensul consfințit la art. 20 din Constituție¹⁷, acoperă și domeniul obligației pozitive a statului de a întreprinde măsuri pentru asigurarea dreptul de acces efectiv la justiție.
49. Deci, în cadrul procedurii de evaluare, în care legea autorizează ingerința în statutul de judecător și implicit sistemul de valori constituționale pe care se fundamentează arhitectura constituțională a statului, obligația pozitivă a statului se referă la acțiuni în excluderea riscurilor de ingerință arbitrară în sistemul valorilor constituționale. În acest context, ingerința în sistemul de valori constituționale, cu ocazia evaluării externe, nu poate fi autorizată decât în cazul în care necesitatea este justificată de o manieră incontestabilă, fără a suscita dubii rezonabile.
50. Pornind de la conceptul constituțional că „independența judecătorului” nu este un privilegiu sau o prerogativă a judecătorului, dar un element al statului de drept, (HCC 28/2010, §5), ingerința în statutul constituțional al judecătorului/procurorului, autorizată de Legea 65 și 252 cu ocazia evaluării extraordinare a judecătorilor/procurorilor, în interesul sporirii încrederii în justiție, urmează a fi analizată inclusiv sub aspectul repercusiunilor colaterale în privința statului de drept, art. 1 alin.(3) din Constituție, dreptul la un proces echitabil în sensul art. 20 din Constituție și obligației pozitive a statului privind asigurarea echității procedurilor judiciare în sensul art. 6§2 din CEDO, art. 4¹⁸, art. 8 din Constituție. Or, sacrificarea principiilor fundamentale de organizare constituțională a statului, nu poate fi autorizată în baza unor „*dubii serioase*” și în lipsa unei proceduri decizionale, conformă exigențelor de securitate juridică.
51. Necesită a fi menționat faptul că, Înalta Curte, în jurisprudența sa în materie de probațiune¹⁹, a reținut că, „Curtea Europeană a considerat că măsurile de confiscare sunt proporționale și în lipsa unei condamnări care să stabilească vinovăția persoanelor

• a general air of confidence: a man exuding certainty. • [count noun] a fact that is definitely true or an event that is definitely going to take place: the passing of the act made a general election a certainty.

• [count noun] a person that is certain to do or win the specified thing: he was expected to be a certainty for a gold medal.

PHRASES for a certainty beyond the possibility of doubt.

¹⁶ *Idem*, pg. 369, acting or done in the same way over time, especially so as to be fair or accurate: *the parents are being consistent and firm in their reactions | a consistent worldwide application of its policies.*

unchanging in nature, standard, or effect over time: *he is Rangers' most consistent player this season | the mixtures are of consistent quality.*

² (of an argument or set of ideas) not containing any logical contradictions: *a consistent explanation.*

³ [predic.] compatible or in agreement with some- thing: *the injuries are consistent with falling from a great height.*

DERIVATIVES consistently adverb.

- **ORIGIN** late 16th cent. (in the sense 'consisting or composed of'): from Latin *consistent-* 'standing firm or still, existing', from the verb *consistere* (see **CONSIST**).

¹⁷ HCC 9/2003, §4, HCC 22/2013 §59;

¹⁸ HCC 14/2012, §58-61

¹⁹ Avizul CC nr.1 din 15/03/2022, § 29

învinuite. De asemenea, Curtea Europeană a considerat că este legitim pentru autoritățile naționale relevante să emită ordine de confiscare pe baza unei preponderențe a probelor care să sugereze că veniturile legale ale pârâților nu puteau fi suficiente pentru ca aceștia să dobândească bunurile în cauză. Curtea nu a pretins probarea "dincolo de orice dubiu rezonabil" a originii ilicite a bunurilor în cadrul unor astfel de proceduri. În schimb, s-a considerat că standardul balanței probabilităților ori o probabilitate înaltă a originii ilicite, combinată cu incapacitatea proprietarului de a proba contrariul, era suficientă în sensul testului proporționalității impus de articolul 1 din Protocolul nr.1 la Convenția Europeană.

52. În opinia Comisiei de la Venetia, sistemele de confiscare civilă sunt concepute pentru a se asigura faptul că sumele aferente veniturilor penale sunt dovedite pe baza standardului *balanței probabilităților*, nu pe baza *standardului probei dincolo de orice îndoială rezonabilă*. Unele state instituie, de asemenea, prezumții care pot fi răsturnate în cadrul procedurilor de confiscare civilă. Ideea care stă la baza unei prezumții care poate fi răsturnată este că pentru o persoană este mai ușor decât pentru autorități să stabilească că proprietatea sa a fost dobândită în mod legal²⁰ (a se vedea Opinia interimară privind proiectul de Lege privind confiscarea în favoarea statului a bunurilor dobândite ilegal din Bulgaria, adoptat la cea de-a 82-a sesiune plenară (Venetia, 12-13 martie 2010), CDL-AD(2010)010, § 67) .
53. Pornind de la raționamentele, puse la baza justificării standardului admis de probațiune în scopul exercitării unei ingerințe în exercițiul dreptului de proprietate cu care operează Înalta Curte în jurisprudența sa, necesită a fi observat că reglementările legale constituționalitatea cărora este contestată, de principiu nu pot autoriza ingerința în sistemul de valori constituționale din domeniul justiției, în baza unui standard redus de probațiune, cum ar fi „*dubii serioase*” înlăturarea cărora nu a fost realizată de către subiectul evaluării.
54. Independența judecătorului, fiind un element al statului de drept și o garanție fundamentală a unei judecăți corecte, și totodată independența judecătorului nefiind un privilegiu sau prerogativă a unui judecător²¹, procedura de evaluare nu trebuie concepută doar sub aspectul ingerințe în drepturile individuale ale judecătorului.
55. Deci, în cadrul procedurii de evaluare extraordinară a judecătorilor/procurorilor, restrângerea garanțiilor constituționale privind exigențele constituționale ale statului de drept se autorizează, nu doar în raport cu subiectul evaluării, motiv din care standardul de admisibilitatea a ingerinței în sistemul garanțiilor constituționale fundamentale, de interes general, trebuie să fie conform rangului valorilor constituționale puse în joc, în scopul consolidării încrederii în justiție. Or, încrederea în justiție, nu poate fi realizată din contul desființării sistemului garanțiilor constituționale din motivul constatării unor „*dubii serioase*” în activitatea subiectului evaluat.
56. Pornind de la obligația pozitivă a autorităților, de a pune în valoare „exigențele statului de drept”, sacrificarea valorilor constituționale, cum ar fi independența justiției în calitate de element constituțional al statului de drept și dreptul la un proces echitabil, trebuie să constituie *ultima ratio* în realizarea obiectivului de politică internă în materie de reformare a justiției. Or, existența statului de drept presupune asigurarea legalității, securității juridice, interzicerea arbitrariului, accesul la justiție în fața instanțelor

²⁰ Idem, §32;

²¹ HCC 28/2010

lor judecătorești independente și imparțiale, inclusiv controlul judiciar al actelor administrative, respectarea drepturilor omului, nediscriminarea și egalitatea în fața legii, (HCC 4/2013).

57. Deci, în cadrul procedurii de evaluare extraordinară, în lipsa unui standard constituțional excepțional, derogatoriu consfințit în Constituție, procedura de evaluare a judecătorilor/procurorilor urmează a fi desfășurată în limita principiilor și standardelor constituționale existente.
58. Ingerința în sistemul garanțiilor constituționale în domeniul justiției, cu ocazia constatării necorespunderii subiectului evaluării criteriilor de evaluare, nu poate fi autorizată, decât în cazul unei „certitudini” dincolo de orice îndoială rezonabilă, că subiectul evaluat nu corespunde criteriilor de evaluare, în măsura în care sunt justificate de scopul evaluării extraordinare, constatată în cadrul unei proceduri decizionale, conformă standardelor constituționale de securitate juridică.
59. În sinteză, evaluarea judecătorului CSJ, candidaților la funcția de judecător CSJ, judecătorilor și procurorilor de către CSM/CSP trebuie supusă altui standard de probațiune, decât „dubii serioase” după cum a menționat și CV, un standard de probațiune conform conceptului „certitudinii consecvente”. Raportând aceste raționamente la legea 65 și 252, observăm că: în general prima nu conține nici un fel de standard care ar urma să fie aplicat de către CSM, iar a doua Legii conține o formulare normativă neclară în privința standardului de probă utilizat de CSM/CSP.
60. În privința Legii 65, incertitudinea juridică a procesului decizional în sensul reglementat, ar sugera că CSM urmează să se conducă de standardul „dubii serioase” aplicabil Comisiei de evaluare și calificat de CV ca fiind unul problematic pentru CSM. Se pare că aceste îngrijorări își găsesc confirmarea în hotărârile CSM publicate pe pagina web în privința candidaților evaluați pentru funcția de judecător CSJ. Nici una din hotărârile CSM, nu sugerează direct sau indirect, standardul de probă aplicat în procedura de evaluare, de către acesta.

D. Manipularea recomandărilor CV

61. La data de 12 mai 2023, ministrul justiției, a solicitat un aviz de monitorizare cu privire la proiectul Legii 252.
62. La §17 din avizul comun al CV și Direcția Generală a Drepturilor Omului și Statul de Drept (DGI) al Consiliului European, se constată că autoritățile au eliminat din art. 11 alin. (2) sintagma „îndoiele serioase” atunci când se aplică anumite temeuri pentru evaluare, indicată ca fiind una problematică în opinia CV din 14/03/2023, (§47, 67, 69) și au prevăzut că organismele de verificare ar trebui să „determine faptele relevante”
63. De asemenea se mai constată că „a fost adăugat un nou alineat (2) la art. 18, în care se precizează că CSM/CSP ar trebui să ia în considerare „existența unor probe” în ceea ce privește comiterea faptelor imputate. Autoritățile au explicat că, prin aceste modificări, cazul va fi evaluat pe baza probelor disponibile, ceea ce ar implica **un standard de probă mai ridicat** decât „dubii serioase”.
64. De facto, Guvernul a trișat în ceea ce privește îmbunătățirea proiectului în sensul asigurării „certitudinii consecvente” a procedurii de evaluare.

65. Standardul de probă „dubii serioase” calificat de CV ca fiind unul problematic, se regăsește la alin. (3) art. 11 din Legea 252 și în acest sens, nu a fost eliminat, doar infiltrat la un alt aliniat.
66. Același tertip de manipulare a CV și DGI a fost aplicat și în cazul reformulării prevederilor art. 18 alin.(2), calificat în aviz ca fiind o îmbunătățire a standardului de probă.
67. Necesită a fi reținut, că potrivit reformulării alin.(2) din art. 18 a Legii 252, standardul de probă în cadrul procedurii decizională a CSM/CSP nu a fost modificat, CSM/CSP este impus de a ține cont de dovezile care confirmă săvârșirea de către subiectul evaluării a faptelor prevăzute la art. 11 alin. (2) și (3). Deci, CSM/CSP urmează de a opera în cadrul procedurii de examinare a rezultatelor evaluării, cu același standard de probă reglementat la art. 11 alin. (2), (3).
68. Situația este identică și în cazul Legii nr. 65 care nu a fost îmbunătățită, standardul problematic de probă „dubii serioase”, se regăsește atât la alin. (2) cât și alin. (3) din art. 11.

E. Admisibilitatea restrângerii drepturilor constituționale ale subiectului evaluat

69. Subiectul evaluării, în cadrul procedurii de evaluare, pe lângă statutul special de judecător sau procuror, dispun și de garanțiile constituționale statuate la Cap. I-II din Constituție, admisibilitatea restrângerii constituie obiect de reglementare la art. 54 din Constituție.
70. Potrivit prevederilor art. 54 alin. (3) din Constituție, nu se admite restrângerea drepturilor proclamate la art. 20-24 din Constituție, deci accesul la justiție (art. 20), nereetroactivitatea legii (art.22), previzibilitatea reglementărilor legale, (art.23) constituie obiectul incidentelor cu procedura de evaluare externă.
71. Pornind de la exigențele de constituționalitate a modelului de evaluare externă, adoptat de Guvern în scopul promovării obiectivelor de politică internă, în lipsa unor amendamente constituționale, procedura de evaluare trebuie să rămână în cadrul constituțional existent, §12 CDL-AD (2023)005, admisibilitatea restrângerii drepturilor constituționale, urma a fi analizată de Guvern, atât din perspectivă scopului cât și a efectelor în raport cu subiectul evaluat, în calitatea sa de titular al dreptului constituțional, restrângerea căruia s-a operat în interesul consolidării încrederii în justiție.
72. În acest sens, necesită a fi reținut că potrivit prevederilor art. 17 alin. (4), alin.(5) din Legea 65 și art. 18 alin.(5), (6) din Legea 252, hotărârea CSM/CSP cu privire la nepromovarea evaluării are ca efect eliberarea din funcția a procurorului sau judecătorului.
73. În cadrul procedurii de evaluare, sancțiunea eliberarea din funcție operează *ex jure* prin efectul nejustificării de către subiectul evaluat a activității sale profesionale din trecut sau situația financiară, conform criteriilor de evaluare instituite de Legile evaluării constituționalitatea cărora este contestată.
74. De asemenea, în privința subiectului evaluat operează *ex jure* sancțiuni patrimoniale, privarea de dreptul la pensie specială, a dreptului la indemnizație unică de concediere și interdicții de a ocupa funcții timp de 5-7 ani.
75. În condițiile reglementărilor criticate, procedura de evaluare externă, urmărește *inter alia* scopul sancționării judecătorilor/procurorilor activitatea cărora din trecut, nu

poate fi justificată, prin prisma criteriilor de evaluare, instituite de legile evaluării externe. Deci, scopul evaluării externe, nu se reduce doar la asigurarea încrederii societății în justiție, dar și sancționarea judecătorilor/procurorilor pentru acțiuni sau omisiuni din trecut.

76. Potrivit prevederilor art. 3 alin.(3) din Legea 65 și art. 3 alin (4) din Legea 252, refuzul subiectului evaluării de a se angaja în procedura evaluării sau omiterea de a demisiona din funcție în termen de 20 de zile din momentul notificării privind inițierea evaluării, se sancționează *ex-jure* cu întreg pachetul de sancțiuni a nepromovării evaluării. Aparent, refuzul subiectului evaluării de a se angaja în procedura de evaluare și accepta implicit restrângerea drepturilor constituționale sau renunțul la procedura de evaluare a situației individuale pentru perioade din trecut, în cadrul unei procedurii problematice sub aspectul securității juridice, se sancționează cu demiterea subiectului evaluat direct prin efectul legii.
77. În acest sens, procedura de evaluare nu poate fi analizată sub aspectul angajării benevole a subiectului evaluat în procedura de evaluare în interesul consolidării încrederii în justiție. Procedura de evaluare externă rămâne a fi o măsură impusă forțat, sub sancțiune.
78. În condițiile reglementărilor legale în vigoare, inclusiv privirea subiectului evaluat de dreptul de a renunța la procedura de evaluare externă, procedura evaluării externă a judecătorului pare fi prin esența sa o măsură punitivă.
79. Prin efectul angajării în procedura de evaluare, subiectul evaluat este ținut de a justifica inaplicabilitatea în privința sa a pachetului de sancțiuni, instituite de legile evaluării.
80. În accepțiunea CC, principiul neretroactivității legii are un caracter universal, ține de stabilitatea ordinii de drept, urmărește protejarea libertăților, contribuie la adâncirea securității juridice și a certitudinii raporturilor interumane, (HCC 26/2002, §4).
81. În hotărârea nr. 3 din 01/11/2012, CC statuează că „în sensul articolului 22 din Legea fundamentală, este neconstituțional ca printr-o normă legală să fie sancționat un comportament manifestat anterior intrării în vigoare a acestei norme. Or, nu se poate pretinde unui subiect de drept să răspundă pentru o conduită anterioară intrării în vigoare a unei legi care reglementează sau modifică, pentru viitor, această conduită. Prin conținutul articolului 22, Constituția Republicii Moldova recunoaște că principiul neretroactivității legilor nu este numai o cauză particulară, dar și că acesta are o importanță majoră. Legiuitorul a calificat acest principiu ca esențial pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului, statul avînd obligația de a asigura condițiile necesare pentru realizarea acestora. Astfel, legea acționează din momentul intrării în vigoare și pînă este abrogată. Legea nu se aplică faptelor săvîrșite înainte de intrarea ei în vigoare (*lex ad praeteriam non valet*). În principiu, legea dispune numai pentru prezent și viitor, nu și pentru trecut, astfel încît este firesc să acționeze numai după intrarea în vigoare; legea nu ultraactivează, deci, ea nu își extinde acțiunea dincolo de ieșirea din vigoare (limita superioară a duratei ei).
82. În ipoteza, în care legiuitorul ar dori în mod justificat să înlăture sau să anuleze unele situații nedrepte, nu poate realiza acest lucru prin intermediul unei legi cu caracter retroactiv, ci trebuie să caute mijloace adecvate, care să nu vină în contradicție cu principiul constituțional al neretroactivității legii (§108).
83. Astfel, nu este echitabil, nu este just și nu este legal ca o lege să-și extindă efectele asupra unor stări de fapt și raporturi consumate sau începute înaintea intrării în vigoare (§109).

84. În speță, neretroactivitatea legii, urmează a fi analizată prin prisma efectului punitiv care operează *ex jure* în cazul în care subiectul evaluării eșuează testul justificării integrității financiare și etice, pentru perioade din trecut, conform criteriilor stabilite de legile evaluării, fără a suscita dubii serioase. Deci, imposibilitatea rezolvării dubiilor, privind conduita din trecut, inclusiv determinată de scurgerea unor perioade de timp, este sancționată *ex jure*, în absența vinovăției subiectului evaluării.
85. Conceptul constituțional de securitate juridică, în cumul cu obligația Guvernării de a „menține evaluarea” în cadrul constituțional, în conformitate cu prevederile art. 54 alin. (3) din Constituție, interzic restrângerea dreptului la neretroactivitatea legii, în sensul art. 22 din Constituție, în scopuri punitive.
86. Constituția la art. 54 alin.(2), autorizează restrângerea unor drepturi și libertăți, în cadrul politicilor legislative în scopul asigurării integrității judecătorilor și procurorilor și a sporirii încrederii societății în justiție, doar în măsura în care sunt justificate de scop. Promovarea unor scopuri implicite privind sancționarea subiecților evaluării, nu pot fi înglobate în scopul în care art. 54 alin.(2) din Constituție, autorizează ingerință în drepturile constituționale.
87. Efectul punitiv al procedurii de evaluare, urmează a fi analizat, inclusiv sub aspectul previzibilității reglementărilor legale care vizează conduita subiectului evaluării, până la data instituirii standardului de conduită, pe care urmează sa-l justifice subiectul evaluării, în scopul evitării sancțiunii legale.
88. Criteriile de calitate a legii, în sensul art. 23 din Constituție, includ principiile Convenției Europene și ale jurisprudenței Curții Europene de a asigura precizia, previzibilitatea legii și reglementarea specificativă (HCC 12/2013 §99).
89. Pentru a corespunde celor trei criterii de calitate – accesibilitate, previzibilitate și claritate – norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încât să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale și să prevadă, în mod rezonabil, în funcție de circumstanțele cauzei, consecințele acestei conduite. În caz contrar, cu toate că legea conține o normă de drept care aparent descrie conduita persoanei în situația dată, persoana poate pretinde că nu-și cunoaște drepturile și obligațiile. Într-o astfel de interpretare, norma ce nu corespunde criteriilor clarității este contrară art.23 din Constituție, care statuează obligația statului de a garanta fiecărui om dreptul de a-și cunoaște drepturile. (HCC 26/10, §10).
90. În speță, potrivit prevederilor art. 11 din Legile evaluării, subiectul evaluării, este pus în situația de a rezolva „dubiile serioase” ale comisiei de evaluare, apărute în legătură cu evaluarea conduite subiectului evaluării din trecut, conform unor criterii inexistente în perioada evaluării, sub riscul sancționării, inclusiv fără vinovăției.
91. La momentul angajării în procedura de evaluare, sarcina probațiunii subiectului evaluării – rezolvarea dubiilor comisiei de evaluare, este una subiectiv determinată, iar omisiunea subiectului de a-și executa obligația „rezolvării” dubiilor comisiei, întinderea căreia la momentul angajării în procedură, nu este cunoscută, se sancționează *ex jure*, fără vinovăție.

92. Prezumția nevinovății, potrivit jurisprudenței CEDO, însușită de CC, nu operează în cadrul procedurilor non punitive, motiv din care standardul de probă „balanța probabilităților” este unul admisibil²². În cazul procedurilor punitive, prezumția nevinovăției, urmează a fi deturnată, în conformitate cu standardul de probațiune dincolo de orice dubii rezonabile.
93. Garanțiile art. 21 din Constituție, fiind aplicabile procedurilor punitive, în cumul cu prevederile art. 22, art. 23 din Constituție, circumscriu conținutul conceptului constituțional de „*consistent certainty*” aplicabile *in concreto* procedurii de evaluare externă a judecătorilor, în sensul reglementat de Legea 65 și 252.
94. Caracterul punitiv atribuit procedurii de evaluare în sensul reglementat la art. 3 alin. (3), art. 17 alin. (4), (5) din Legea 65 și art. 3 alin. (4), art. 18 alin. (5) și (6) din Legea 252 este elementul determinat al diferența de standarde și admisibilității constituționale în ingerința sistemului constituțional de garanții, în scopul asigurării încrederii în justiție.
95. În cadrul procedurii de evaluare extraordinară, judecătorilor și procurorilor li se pot pretinde justificarea menținerii exigențelor de eligibilitate, conform unor criterii de evaluare, fără a suscita dubii, reieșind din obligația constituțională de a asigura încrederea societății în instituții și persoane oficiale²³.
96. Guvernul, în cadrul promovării unor politici de reformare a justiției a avut posibilitatea legală de a institui criterii speciale de eligibilitate pentru exercitarea funcției de judecător și procuror în anumite instanțe sau procuraturi, justificate de scop, asigurarea încrederii în justiție, fără a fi necesare acțiuni invazive în sistemul de garanții constituționale în domeniul justiției și a protecției drepturilor și libertăților constituționale.
97. În acest sens, atât politicile de încurajare a demisiilor cât și sancționarea fără vinovăție a subiecților evaluării, nu constituie *ultima ratio* în realizarea scopului evaluării, motiv din care ingerința în sistemul garanțiilor constituționale, în scopul sancționării judecătorilor, nu a fost măsură necesară și nici una proporțională.
98. Aparent, în condițiile reglementărilor legale constituționalitatea cărora se contestă și anume Legile 65 și 252, s-au concentrat în mare parte pe promovarea scopului punitiv al procedurii de evaluare, în fraudă sistemului constituțional de valori și garanții în domeniul justiției.
99. Astfel, eliberarea *ex jure* a judecătorului în cumul cu pachetul extins de sancțiuni, de la CSJ, Curțile de Apel și procurorilor supuși evaluării este o măsură nu doar punitivă, dar și o măsură ce încalcă principiul egalității în raport cu alți judecători din instanțele neincluse în programul de evaluare, *mutandis muntatis* și cu referire la procurori.
100. Atât statutul de procuror cât și judecător au un caracter universal, diferențele fiind făcute de competențele instanțelor în care activează judecătorii sau procuraturilor.
101. Din punct de vedere a modelului Albaniei, în care reforma a fost reglementată în Constituție, subiecții supuși evaluării aveau dreptul de a depune cerere de demisie, chiar până la data ședinței de evaluare a subiectului evaluării.
102. Sancțiunea eliberării în cumul cu pachetul extins de sancțiuni al evaluării externe, în modul în care a fost reglementat, constitui o politică de descurajare a judecătorilor și procurorilor de a se angaja în procedura de evaluare. Astfel, generând riscul aducerii

²² Avizul CC nr.1, din 15/03/2022, §30.

²³ HCC nr. 10a din 22/04/2013, §63-67;

la ne funcționalitate a sistemului judecătoresc și a procuraturii cu impact negativ în societate în privința încrederii în justiție. Ceia ce este opus scopului Legilor evaluării.

103. Necesitatea menținerii procedurii de evaluare în limitele cadrului constituțional existent, impun respectarea exigențelor constituționale, în materie de restrângere a drepturilor subiecților evaluării, la care s-a recurs cu ocazia reglementării procedurii de evaluare. Or, potrivit jurisprudenței CC, „toate autoritățile trebuie să respecte, atunci când adoptă acte normative, principiul egalității, consacrat la art. 16 din Constituție. Ele trebuie să justifice aplicarea unui tratament preferențial dacă situațiile sunt analogice, adică dacă persoanele sau grupurile de persoane comparate se află în situații similare. (HCC 11/2016, §42).
104. În această ordine de idei, pornind de la universalitatea calității de judecător și procuror este necesară o similitudine de tratament a judecătorilor/procurorilor cărora li s-a impus evaluarea și cărora procedura nu urmează a le fi aplicată, în cumul cu respectarea testul de proporționalitate în sensul art. 54 alin. (2) din Constituție.
105. Deci, prevederilor art. 16 din Constituție, în cumul cu obligația constituțională desprinsă din reglementările stipulate la art. 54 alin. (2) din Constituție privind proporționalitatea măsurii, subiecților evaluării care refuză să se angajeze în procedura de evaluare și cei care au eșuat evaluare, urmează să li se acorde egalitatea de șanse de a activa în instanțele pentru care evaluare externă, nu se impune în calitate de exigențe de eligibilitate pentru ocuparea de funcții de judecător sau de procuror. Or, potrivit prevederilor art. 54 alin. (2) din Constituție, în sensul asigurării unui just echilibru de proporționalitate a măsurilor de evaluare externă, impune necesitatea asigurării titularilor mandatelor de judecător, posibilitatea continuării activității, în funcțiile vacante din instanțele pentru care procedura de evaluare nu a fost instituită ca fiind obligatorie și/sau până la inițierea procedurii de evaluare.
106. Reținând standardele constituționale, în limita cărora procedura de evaluare externă urmează a fi desfășurată, se impune concluzia că procedura de evaluare, nu poate avea un efect punitiv direct în raport cu subiectul evaluării, în legătură cu situații sau evenimente din trecut, inclusiv încetarea mandatul prin efectul direct a nepromovării evaluării sau refuzului evaluării, decât cu titlu de ultima ratio.
107. Procedura de evaluare, poate constitui criteriu de eligibilitate pentru exercitarea funcției de judecător sau procuror în anumite instanțe, asigurându-se atât standardele de constituționalitate a procedurii de evaluare, proporționalitatea măsurii, raportată la scop, cât și funcționalitatea instituțiilor statului.
108. În acest context, necesită a fi observat, că practica defectuoasă de desființarea CSJ, în rezultatul sfidării securității juridice a statului de judecător, nu trebuie repetată. Procedura de evaluare externă, trebuie să asigure o „certitudine coerentă” a procedurii de evaluare, în sensul consfințit în Constituție.
109. Legislatorul având obligația de a menține procedura în limitele cadrului constituțional, urmează *inter alia* să justifice prin prisma art. 54 alin. (2) din Constituție, dacă au exista și alte măsuri mai puțin intrusiv în sistemul de valori constituționale sacrificate în interesul încrederii în justiție.
110. Limitările drepturilor fundamentale nu sunt în sine inadmisibile, dar nu trebuie să fie excesive, art. 54 alin. 2 din Constituție. Norma contestată denotă un set de sancțiuni excesive, care produc efective negative față de judecător sau procuror specifice dreptului penal, contravențional sau disciplinar.

111. Sancțiunile reglementate în Legea 65 și 252 nu sunt potrivite și necesare pentru atingerea scopului de sporire a încrederii în justiție. Sancțiunile operează *ex jure*, ceea ce denotă un mecanism rigid, care nu poate fi justificat doar pe baza unor "dubii serioase", unde este exclus un control din partea CSM/CSP sau Curtea Supremă de Justiție ca instanță competentă să efectueze un control judecătoresc efectiv. Din punct de vedere al necesității judecătorul/procurorul care a eșuat evaluarea ar putea fi transferat cu acordul său în altă instanță judecătorească sau procuratură. Acest fapt este de natură să producă în conștiința societății efectul de încredere în justiție, dat fiind faptul că judecătorul nu mai activează la Curtea Supremă de Justiție sau curțile de apel, care sunt instanțe de control judiciar, care adoptă hotărâri finale asupra drepturilor și libertăților omului. O altă soluție ar fi acordarea unui termen de 30 zile în care judecătorul să-și dea demisia dacă a eșuat evaluarea iar Curtea Supremă de Justiție i-a respins contestația. În cazul în care nu o face în termenul legal, CSM are putea să-l elibereze ca pentru situațiile de reducere a statelor de personal, însă fără acordarea indemnizației unice de concediere. Prin aceste măsuri judecătorul/procurorul este exclus din veriga sistemului judecătoresc/procuratura în care activează, el nu va mai adopta decizii la acest nivel. Astfel, s-ar conferi respectul cuvenit actului de justiție (art. 120 din Constituție) înfăptuit anterior, mai ales că, judecătorul din veriga instanțelor de apel și CSJ adoptă decizii colegial, cu judecători care probabil vor trece evaluarea. Aceste măsuri din punct de vedere al necesității sunt mai puțin intruzive și ating același scop. *Mutatis mutandis* este aplicabil și pentru procurori, reținând subordonarea ierarhică a procurorilor.

112. Prin măsurile alternative mai puțin intruzive, s-ar îmbunătăți mecanismul de evaluare, ar reduce percepția politizării acestuia, încurajarea participării unui număr sporit de judecători și procurori la procedura de evaluare externă și totodată stabilitatea și funcționalitatea autorității judecătorești.

F. Restrângerea dreptului de acces la justiție

113. Accesul liber la justiție constituie un aspect inerent al dreptului la un proces echitabil, principiu complex, cuprinzând mai multe relații și drepturi fundamentale, prin care se poate garanta exercitarea lui deplină. Accesul la justiție urmează a fi înțeles ca un drept de acces concret și efectiv la o instanță de plină jurisdicție.

114. Potrivit raționamentelor Curții Europene expuse în cauza *Chevrol v. Franța*, exercitarea deplinei jurisdicții de către o instanță presupune să nu renunțe la nici una din componentele funcției de a judeca. Așadar, refuzul unei instanțe sau imposibilitatea de a se pronunța în mod independent asupra anumitor aspecte cruciale pentru soluționarea litigiului, cu care a fost sesizată, ar putea constitui o încălcare a art.6§1 din Convenția Europeană (HCC 10/2016, §43-44).

115. Accesului liber la justiție urmează a fi privit nu doar ca o garanție fundamentală pentru exercitarea efectivă a drepturilor și libertăților persoanei, ci și ca o normă imperativă chemată să dea sens noțiunii de "stat de drept". Or, conform art.1 alin.(3) din Constituție, Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate, (HCC 14/2012, §50).

116. Legile evaluării externe a judecătorilor și procurorilor, la art. 18 din Legea 65 și art. 19 din Legea 252, instituie derogări de la prevederile Codului administrativ, în sensul restrîngerii dreptului de acces la justiție, în materie de contestare a hotărârilor CSP/CSM privind rezultatele evaluării.

117. La alin.(2¹) și alin. (2²) art. 18 din Legea 65 și art. 19 alin.(5) și (6) din Legea 252, competența instanței de judecată privind protecția efectivă a drepturilor subiectului evaluării, în sensul art. 53 din Constituție este limitată.
118. Potrivit prevederilor art. 18 alin. (2¹), pct. (1) din Legea 65 și art. 19, alin.(5) pct. 1 din Legea 252, Curtea Supremă de Justiție (CSJ) deține calitatea de instanță de plină jurisdicție, doar în cazul respingerii contestației.
119. În cazul admiterii contestației, jurisdicția CSJ privind protecția efectivă este limitată, la „reluarea procedurii”, art. 18, alin. (2¹) pct.2 din Legea 65 și art.19 alin. (5) pct.2 din Legea 252.
120. La art. 18 alin. (2²) din Legea 65 și art. 19 alin. (6) din Legea 252, competența CSJ de a exercita un control efectiv de legalitate, se reduce la exercitarea controlului de legalitate doar sub aspect procedural.
121. Potrivit jurisprudenței CC, prin limitele permise de art.4 din Constituție de a aplica și interpreta dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului în concordanță cu actele internaționale la care Republica Moldova este parte, Curtea reține că prin prisma art.6§1 din Convenția Europeană, precum și prin prisma jurisprudenței Curții Europene, ***dreptul de acces la justiție nu poate fi absolut, el poate implica limitări, inclusiv de ordin procedural, cât timp acestea sînt rezonabile și proporționale cu scopul urmărit***²⁴.
122. În hotărâre CC 10/2016, Înalta Curtea a reținut *inter alia* că, potrivit raționamentelor Curții Europene expuse în cauza *Chevroil v. Franța*, exercitarea deplinei jurisdicții de către o instanță presupune să nu renunțe la nici una din componentele funcției de a judeca. Așadar, refuzul unei instanțe sau imposibilitatea de a se pronunța în mod independent asupra anumitor aspecte cruciale pentru soluționarea litigiului, cu care a fost sesizată, ar putea constitui o încălcare a art.6 § 1 din Convenția Europeană (§44).
123. În speță, din analiza reglementărilor legilor evaluării, constituționalitatea cărora se contestă, rezultă cu o suficientă claritate, că scopul limitării dreptului de acces la justiție a subiectului evaluat, se reduce la menținerea „*controlului jurisdicțional*” al organelor de evaluare în privința procedurii de evaluare, golind de substanță dreptul de acces la justiție administrativă, în sensul art. 53 din Constituție.
124. Subordonarea soluțiilor de admitere a contestațiilor unor proceduri repetate de evaluare și limitarea competenței instanței de judecată de a examina atât aspectele de fapt cât și de drept fără limitări, reprezintă în esență o restrângere a accesului la o instanță de plină jurisdicție.
125. Potrivit jurisprudenței CtEDO, efectivitatea accesului la justiție presupune obligația statelor de a acorda instanțelor o competență de plină jurisdicție pentru a permite să examineze cauza pe fond, atât asupra aspectelor de fapt, cât și asupra aspectelor de drept²⁵.
126. În hotărîrea nr.16 din 28 mai 1998 Curtea a afirmat: "Pentru asigurarea protecției efective a drepturilor omului, nu este suficient a consacra drepturile materiale și a preciza pe cale constituțională condițiile minime pentru realizarea unei justiții echitabile, condiții întregite cu legi organice cu privire la organizarea și funcționarea instanțelor

²⁴ HCC nr. 14 din 15/11/2012, § 58

²⁵ Le Compte, Van Leuven&De Meyere vs. Belgia, 6878/75; 7238/75, din 23/06/1983

judecătorești. Este necesar, de asemenea, **a stabili unele garanții procedurale de natură să consolideze mecanismele de protecție a acestor drepturi.**"

127. Prin respectivele garanții procedurale, accesul la justiție urmează a fi asigurat, în consecință, efectiv și eficace, (HCC 14/2012, §64).
128. Limitările aduse dreptului de acces la justiție, în cadrul procedurii de evaluare externă, raportate la scopul punitiv al procedurii, afectează substanța dreptului de acces la justiție, accesul la justiție fiind o măsură legislativă formală de menținere a procedurii de evaluare în limitele aparențelor de constituționalitate. Or, exercitarea de către subiectul evaluării a dreptului la satisfacerea efectivă a contestației în sensul art. 53 din Constituție, este subordonat autorităților de evaluare, împotriva cărora se caută dreptate în justiția administrativă.
129. Potrivit standardelor constituționale, privarea subiecților evaluării de dreptul de a obține individualizarea pedepselor, în cadrul procedurii de contestare a hotărârilor organelor de evaluare, reprezintă o restrângere inadmisibilă a dreptului de acces la o instanță de plină jurisdicție, în sensul art. 20 și 53 din Constituție.
130. În hotărârea 10/2016, Curtea statuează că legislatorul nu poate determina sancțiunea pentru fiecare situație posibilă *de facto* în viitor, el fixează doar anumite criterii, în limita cărora instanța stabilește și aplică sancțiunea concretă. Or, aplicarea sancțiunii de către instanța de judecată va fi una deficitară, dacă la elaborarea legii și stabilirea sancțiunii de către legiuitor nu se va ține cont de posibilitatea determinării sancțiunii în funcție de criteriile de individualizare.
131. Astfel, individualizarea judiciară se poate realiza doar în baza unor mecanisme de apreciere reglementate de lege, fiind astfel o expresie a principiului legalității (§58-59).
132. În accepțiunea CC, dreptul de acces la justiție impune legislatorului obligația de a acorda oricărei persoane toate posibilitățile pentru a accede la instanța de judecată și a asigura efectivitatea dreptului de acces la justiție prin adoptarea unui cadru legislativ adecvat (HCC 10/2016 §45).
133. Mecanismul de aplicare *ex jure* în privința subiectului evaluării a unui pachet larg de sancțiuni, atât de natură disciplinară, patrimonială cât și privarea de dreptul constituțional de a exercita funcții, reglementat la art. 18 alin. (5)-(6) din Legea 252 și art. 17 alin. (4), (5) din Legea 65, în asociere cu lipsa unui control judecătoresc efectiv de proporționalitate și individualizarea sancțiunii legale, goleşte de conținut dreptul de acces la justiție, garantat la art. 20 și art.53 din Constituție.
134. Mai mult decât atât, restrângerea dreptului de acces la justiție (art. 20 din Constituție), în conformitate cu prevederile art. 54 alin. (4) din Constituție, trebuie să fie proporțională situației care a determinat-o și nu poate aduce atingeri existenței dreptului sau libertății.
135. La caz, restrângerea dreptului de acces la justiție, se pretinde a fi justificată de necesitatea sporirii încrederii în justiție, motiv din care golirea de substanță a dreptului de acces la justiție a subiectului evaluării, de principiu nu poate fi proporțională scopului evaluării externe.
136. Rezumând raționamentele expuse, se impune necesitatea de a preciza că dreptul de acces la justiție în sensul art. 20 din Constituție, prezumția nevinovăției, art. 21 din Constituție, neretroactivitatea legii, art. 22 din Constituție, previzibilitatea reglementărilor legislative a procedurii de evaluare, art. 23 din Constituție și dreptul la o protecție

efectivă a subiectului evaluării împotriva actelor și acțiunilor organelor evaluării art. 53 din Constituție, constituie elementele conceptului constituțional de „*consistent certainty*”, securizat la art. 54 alin. (3) din Constituție.

137. CV, în opinia pe marginea Legilor evaluării externe, atenționând Guvernul că ”spre deosebire de alte reforme judiciare din alte țări care implică amendament constituțional, verificarea propusă a judecătorilor și procurorilor în Moldova este reglementată de o lege organică”, motiv din care, verificarea trebuie să rămână în cadrul constituțional²⁶.
138. Deci, standardele constituționale existente, sunt aplicabile procedurii de evaluare, fără excepții de constituționalitate, cum s-a întâmplat în cazul reformelor reglementate direct în Constituție, cazul Albaniei.
139. Asigurarea „consistent certainty”, sugerată Guvernării de către CV, se referă la concordanța reglementărilor legislative cu standardele constituționale existente, la respectarea cărora este îndreptățit subiectul evaluării, în lipsa unor amendamente constituționale susceptibile de a institui excepții. Or, natura juridică excepțională a procedurii de evaluare, în sensul art. 2 alin.(1) din Legea 65 și art. 2 alin. (1) din Legea 252, nu implică instituirea excepțiilor de natură constituțională, motiv din care abaterile procedurilor de evaluare de la standardele constituționale în domeniul justiției și a drepturilor și libertățile fundamentale, urmează a fi sancționate cu declararea neconstituționalității.

VI. CERINȚELE AUTORULUI SESIZĂRII

1. Declararea neconstituționalității prevederilor **art. 6 alin. (1) lit. „b” în cumul cu alin.(6) din Legea privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de justiție, nr. 65 din 30.03.2023 și a art. 6 alin. (1) lit. „b” în cumul cu alin. (6) din Legea privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative nr. 252 din 17.08.2023, în temeiul art. 1, alin. (1), (3), art.2, art.7, art. 39 din Constituție;**
2. Declararea neconstituționalității prevederilor **art. 11 alin. (2), alin. (3) în partea perioadei de evaluare, din Legea nr. 65 și art. 11 alin. (3) din Legea nr. 252, în partea perioadei în care se autorizează evaluarea extraordinară a activității subiecților evaluării în scopul asigurării integrității judecătorilor și procurorilor, și a sporirii încrederii societății în justiție, în temeiul art. 16, art. 22, art. 23 și art. 54 alin.(2) din Constituție;**
3. Declararea neconstituționalității prevederilor **art. 11 alin. (2) și (3) în cumul cu prevederile art. 17 alin. (2) din Legea nr. 65 și art. 11 alin. (3) și art. 18 alin.(2) și (3) din Legea nr. 252, în temeiul, art.20, art.21, art.22, art.23, art. 7, art.1 alin. (3), art. 53, art. 54 alin. (2) din Constituție;**
4. Declararea neconstituționalității prevederilor **art. 17 alin. (4), alin. (5) din Legea nr.65 și a art. 18 alin. (5), alin. (6) din Legea nr. 252, privind pachetul *ex jure* de**

sanțiuni a evaluării externe, în temeiul art. 20, art. 21, art.22, art.23, în cumul cu art. 4, art.1 alin.(3), art. 7, art. 53, art. 54 alin.(2), art. 116 din Constituție;

5. Declararea neconstituționalității prevederilor **art. 18 alin. (2¹) pc.2 și (2²)** din Legea nr.65 și prevederile **art. 19 alin. (5), pct.2** din Legea nr. 252, privind **limitarea accesului la justiție administrativă**, în temeiul art.20, în coroborare cu art.4, art.53 și art. 54 alin.(2) din Constituție.

VII. Anexe:

nu sunt

Cu respect,

[Handwritten signature] / V. Voronin /

Vlad BATRÎNCEA

[Handwritten signature] / Vlad Batrincea